

**"EL DOCTOR ANTONIO RODRÍGUEZ-MORINI, MESTRE DE L'ESCOLA
PSIQUIÀTRICA CATALANA"
(1863-1937)**

Dídac PARELLADA

El doctor RODRÍGUEZ-MORINI és una figura important en la psiquiatria del nostre país. Es més, la seva influència formadora de psiquiatres ultrapassava els límits de Catalunya, i pel seu prestigi, per la puixança de les seves amistats, i per la difusió del seu pensament a través de revistes en algunes de les quals hi jugava un paper directiu ("La Independencia Médica", "Revista Frenopática Barcelonesa", "Revista Frenopática Española", "Revista Médica de Barcelona", "Gaceta Médica Catalana", "Annales Médico-Psychologiques", etc.), i per la dedicació ininterrompuda a la tasca clínica, primer a Nova-Betlem (al costat de Giné i Partagàs, i de Galceràn Granés), i després ja com a pilot i capità mèdic als Hospitals de Sant Boi de Llobregat; assenyalant que en aquesta tasca clínica es mostrà sempre a una gran alçària, i mostrant un rar domini de l'ofici, que era alhora expressió i garantia de la seva vocació, sempre al servei de la salut psíquica i del malalt mental.

L'APORTACIO D'UN "ALTRE CATALA"

Vingué a Barcelona éssent molt jove (a onze anys), des de les seves terres de León, amb il·lusió, amb intel·ligència i amb voluntat. Tingué la sort de trobar un autèntic mestre, competent i estimulante, en Giné i Partagàs, en un ambient psiquiàtric inquiet i farcit d'ambicions científiques. I sabé adaptar-se perfectament, i no tan sols aprenent ràpidament del mestre i dels companys, sinó fent-se àdhuc apreciar, i gairebé necessari, com per exemple publicant les explicacions de Giné en la presentació de malalts, amb els corresponents comentaris psicopatològics, diagnòstics i terapèutics que probablement Giné, amb el tràfic que duia, no hauria pas pogut redactar.

Crec que val la pena de ressaltar el generós esperit de col.laboració amb que reaccionà a la invitació de Giné, i de tot l'equip, aportant a l'escola psiquiàtrica catalana un esforç i una vàlua, que els psiquiatres del nostre país no poden oblidar i cal que agraïm, pel que féu -pel què treballà en la pràctica, i en la línia científica, a més de les publicacions en les que escriví, i la que fundà, i per l'alt exemple que donà.

EL PUBLICISTA PSIQUIATRIC.

Com sol passar amb la major part de personatges històrics, hi ha una colla de trets personals del doctor RODRÍGUEZ MORINI que han restat engolits per la malestruga cova de l'oblit.

De boca dels meus companys i amics doctors Manuel Gurrià, y Manuel Morales de Velasco, tinc record d'alguns aspectes característics de la personalitat a la què es refereix aquesta comunicació: una voluntat de ferro, treballador fins el sacrifici, interessat pel malalt i per les malalties, exigent amb la feina i eficàcia dels seus col.laboradors, reclamant que escrivissin per la revista, segons havien sentit a dir (car en la seva època ja no es publicava), i donant sempre l'exemple en les tasques assistencials. D'altra banda es mostrava bon diplomàtic amb els Germans de Sant Joan de Déu, i amb les Germanes Hospitalàries, amb un esperit de bona i sincera entesa. Però tots aquests aspectes no són suficients per definir la complexitat de la persona ni del psiquiatra.

En canvi, tenim la sort de posseir la seva obra escrita, considerable, que expressa com eren els diferents caires psiquiàtrics del doctor Antonio RODRÍGUEZ MORINI.

Tanmateix, abans de passar endavant m'agradaria manifestar que alguns altres aspectes foren precisats en la conferència titulada "Vides paral.leles: A. Galceràn i A. Rodríguez Morini" (Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona, 17 de juny de 1980).

Molt millor es l'estudi de Jacint Corbella i Josep Maria Calbet "La obra psiquiàtrica del Dr. Antonio Rodríguez Morini", presentat al I Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana.

I, per deixar ben clar l'important paper de publicista del doctor RODRÍGUEZ-MORINI, val la pena de considerar que, segons tinc publicat, recullo més de cent-vint treballs editats, a més dels que se m'hauràn escapat. (L'obra psiquiàtrica catalana impresa a l'entresegle: 1875-1936).

Durant els anys de la seva Direcció Mèdica al Manicomí de Sant Boi (1902-1934), fundà la R.F.E., on es publicaren notables estudis, del fundador i d'altres col·laboradors (que, fonamentalment, constituïren la seva escola).

EL PSIQUIATRE CLÍNIC.

La personalitat a la qual ens referim fou especialment tot un psiquiatre clínic, amb una formació sòlida i amb una claredat conceptual poc sovintejada. Aquesta afirmació no és gratuïta; la lectura de bon nombre dels seus treballs en dona fe.

Ja els seus primers escrits psiquiàtrics, recollint les lliçons del mestre Giné i Partagàs -amb il·lustracions expressives i boniques-, ens convencen que RODRÍGUEZ-MORINI no era pas un simple amanuense, sinó un "traductor" que donava nova forma als escrits, mantenint-se (això, sí) perfectament fidel a l'esperit de les magnífiques explicacions que professava el doctor Giné.

Deixant de banda aquestes primeres publicacions, veiem que estudia temes com els de "Psicopatías infecciosas agudas", "La demencia precoz catatònica", "Mania general aguda con delirio", "Delirio crónico de grandezas", "Cuatro casos de melancolia", "Melancolia hipocondríaca con alucinaciones", "Las fugas en las psicosis y en las demencias", "De la confusión mental aguda", "Notas sobre la P.G.P.", "Contribución al estudio de las llamadas psicosis de la pubertad, y especialmente de la Demencia Precoz", "Note sur la P.G.P. dand l'asile de San Baudilio", etc.

Totes aquestes publicacions es caracteritzen per la descripció clara i realista de quadres, símptomes i síndromes, que evoquen vívidament el què li passava i mostrava cada malalt (demostrant que una bona descripció del pacient representa ja un coneixement de les seves essències patològiques, les quals pràcticament ens dona ja la comprensió del cas, i el seu diagnòstic).

Tanmateix, aquesta magnífica faceta clínica no ens dona pas tota la mesura de la personalitat psiquiàtrica del doctor RODRÍGUEZ-MORINI. Cal que ells es complementin amb l'aspecte assistencial.

EL PSIQUIATRE ASSISTENCIAL.

Els susdits doctors Morales de Velasco i Gurria parlaven amb admiració de la capacitat psiquiàtrica assistencial del doctor RODRÍGUEZ-MORINI. Estava al corrent dels malalts perillosos, i de l'anàlisi de les aigües; comprovava el menjar, i exigia dels metges unes millors històries clíniques; estimulava la laborteràpia dels malalts i malaltes; enviava els comunicats judicials i governatius; controlava la roba dels pacients; supervisava la tasca dels metges, i els seus horaris; en fi, estava perfectament impositat dels deures mèdics assistencials que cal exercir a l'hospital psiquiàtric. Ací també podem explicar-nos tota la seva qualitat assistencial pensant en els seus anys de preparació al costat del seu mestre Giné.

Si algú en dubtés, restaria ben convençut d'aquest interès que RODRÍGUEZ-MORINI sentia, i del seu coneixement del problema, en llegir articles tals com "La asistencia de los alienados criminales en los manicomios españoles y especialmente en el manicomio de San Baudilio", "El aislamiento de los alienados tuberculosos en los manicomios", "El Manicomio vasco-navarro", "Drama en un asilo de alienados", "L'assistance des aliénés criminels", l'exposició de bon nombre de "Memòries" anyals, i el llibre "El antiguo Manicomio de San Baudilio de Llobregat, y el Moderno Sanatorio Frenopático de Nuestra Señora de Montserrat; notas históricas y descriptivas".

En totes aquestes lectures s'hi beslluma el sentit assistencial pràctic i també l'amplitud de la coneixença científica dels seus problemes.

PSIQUIATRIA LITERÀRIA I ELOGI DELS COMPANYYS.

Entre les facetes de la personalitat de RODRÍGUEZ-MORINI hi ha també (com en Giné i Partagàs, i com en Pi Molist), la d'interessat per la literatura. Així comenta que

Cervantes "creà, potser sense proposar-s'ho, el tipus més admirable de vesànic que pogués abellir, com a cas clínic, el psiquiatre més exigent", tot afirmant que "si Esquirol féu la primera descripció de la monomania, Cervantes havia escrit la primera història d'un monomaniac", i que el mateix Esquirol l'havia reconegut com un precursor de la seva pròpia doctrina.

Però cal assenyalar que, després de glossar alguns paràgrafs del doctor Emili Pi i Molist, sobre el Quixot, diu: "Nada mas convincente y con más elocuencia expresado para probar la clarividencia de Cervantes al describir la locura del Ingenioso Hidalgo, que estas hermosas palabras, escritas por el más notable entre los alienistas españoles y por el literato más castizo entre los médicos contemporáneos". Heus ací la correcció exemplar del com parla un psiquiatre d'un altre psiquiatre.

Aquesta delicadesa i cortesia en parlar d'un company, no era cap excepció en RODRIGUEZ-MORINI; era el seu costum. Començant pel seu mestre Giné i Partagàs, seguint pels doctors Martínez Valverde i Antonio Fernández Victorio, i continuant amb els doctors Galcerán, Dolsa, Rodríguez Méndez, Cueto, Rius, Llinàs, etc. Em sembla un tret personal que bé val la pena que és conegui -i quin exemple es segueixi-.

RECENSIONS, I COMENTARIS ALS GRANS PUNTS D'INTERES PSIQUIATRIC.

Les seves notes escrites, més o menys extenses, comentant o extractant articles, llibres, reunions, Congressos, etc., toquen totes les tecles, palesant la vastitud i extensió dels seus interessos psiquiàtrics. N'assenyalaré alguns: hipocondria, malenconia, legislació psiquiàtrica, la bogeria hereditària, la demència vesàniques, la cura moral de les psiconeurosis, el diagnòstic psiquiàtric, l'anorexia mental, l'anatomia patològica de les catatònies, les psicosis traumàtiques, la neurastènia, fetitxisme, etiologia de la demència precoç, dispensaris antialcohòlics, estat mental dels parricides...; practicament hi están representats tots els temes psiquiàtrics

PSIQUIATRIA FORENSE

També en aquest camp es manifesta la saviesa i bon criteri del doctor RODRIGUEZ-MORINI. Dins d'aquest grup esmentaré "Una kleptomana original", "Els pèrits mèdics davant els Tribunals de Justícia", "Un cas de psiquiatria mèdico-legal" (en col. amb Ot Moles i Rodríguez Arias), "Una processada pels delictes de parricidi i suïcidi frustrat, és absolta pel Jurat, acceptant un informe pericial psiquiàtric", "Incapacitat mental per imbecilitat i epilèpsia", "Informe sobre un cas d'Incapacitat mental" (en col. amb D. Martí i Julià, i Artur Giné i Marriera), i diverses recensions, com la del llibre de B. Otero, titulat "Libertad y responsabilidad", etc., així com diversos comentaris sobre la necessitat de canviar la legislació psiquiàtrica vigent per una altra de més idònia i escaient.

INTERES PER LES TERAPEUTIQUES PSIQUIATRIQUES.

Un bon clínic no es pot desentendre de les terapèutiques. Precisament sónelles les que donen finalitat i sentit a la seva vocació. "Lo propi del metge" -deia el mateix doctor RODRIGUEZ-MORINI- és guarir".

En els seus escrits hi sovintegen les referències terapèutiques. Articles sobre ergoteràpia i psicoteràpia, tractament de l'histerisme, tractament de l'alcoholisme per suggestió hipnòtica, curació d'una malenconia a través del vèrtigen voltaic provocat, la curació de la neurosi pels banys de calor radiants lluminosos, terapèutiques mèdico-pedagògiques, tractament de la histèria, la cloretona, l'acció terapèutica del haschisch, la cura moral de les psiconeurosis, etc.

RODRIGUEZ-MORINI I LA HISTORIA DE LA PSIQUIATRIA.

Tot el què acabem de llegir justifica de sobres els mèrits rellevants de la personalitat que comentem. Qualsevol dels apartats anteriors legitimaria un estudi aprofundit de la seva obra.

Però encara hi ha més: la vindicació d'aquesta gran figura de la nostra psiquiatria exigia ésser estudiada en

aquest Congrés, per la raó dels seus escrits sobre la Història de la Psiquiatria: "El antiguo Manicomio de San Baudilio...", "El monumento a Pinel...", "La contribució dels psiquiatres catalans al progrés de la psiquiatria".

Acabem: la personalitat psiquiàtrica del doctor RODRÍGUEZ-MORINI mereix ésser més estimada i millor estudiada, perquè en tots aspectes es pot presentar com exemplar.